

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
«ОДЕСЬКА ЮРИДИЧНА АКАДЕМІЯ»

СУЛЕЙМАНОВА Сусанна Рефатівна

УДК 346.52:346.2

**ПРАВОВІ ОБМЕЖЕННЯ ВИКОРИСТАННЯ
ІНОЗЕМНОЇ ВАЛЮТИ У ГОСПОДАРСЬКОМУ ОБІГУ
В УКРАЇНІ**

Спеціальність 12.00.04 – господарське право;
господарсько-процесуальне право

АВТОРЕФЕРАТ

дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата юридичних наук

Одеса – 2017

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана в Національному університеті «Одеська юридична академія» Міністерства освіти і науки України.

Науковий керівник кандидат юридичних наук, доцент
ДОБРОВОЛЬСЬКА Володимира Володимирівна,
Національний університет
«Одеська юридична академія»,
доцент кафедри господарського права і процесу

Офіційні опоненти: доктор юридичних наук, доцент
ДЖАБРАІЛОВ Руслан Аятшахович,
Інститут економіко-правових досліджень
НАН України (м. Київ),
заступник завідувача відділу проблем
модернізації господарського права
та законодавства;

кандидат юридичних наук, доцент
КРАВЕЦЬ Ірина Мирославівна,
Київський національний університет
імені Тараса Шевченка,
доцент кафедри господарського права

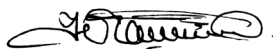
Захист відбудеться 26 квітня 2017 р. о 10.00 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 41.086.04 Національного університету «Одеська юридична академія» за адресою: 65009, м. Одеса, вул. Фонтанська дорога, 23.

З дисертацією можна ознайомитись у бібліотеці Національного університету «Одеська юридична академія» за адресою: м. Одеса, вул. Академічна, 2.

Автореферат розісланий 25 березня 2017 р.

Вчений секретар

спеціалізованої вченої ради

Ю.В. Чайковський

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. Становлення ринкової економіки суттєво вплинуло на взаємовідносини суб'єктів господарювання – резидентів та нерезидентів, які усе частіше використовують для розрахунків іноземну валюту. У широкому сенсі іноземна валюта слугує складовою платоспроможності і кредитоспроможності, чинником грошово-кредитної політики держави і водночас опосередковує господарські відносини та виступає коефіцієнтом міри об'єкта договору (контракту). Обіг, застосування й обмеження іноземної валюти на території України регулюється численними нормативно-правовими актами різної юридичної сили, серед яких провідну роль відіграє адміністративний ресурс контрольно-управлінсько-наглядового характеру, який здійснюють у межах своєї компетенції Кабінет Міністрів України, Національний банк України та інші уповноважені органи.

Господарський кодекс України (далі – ГК України) передбачає використання виключно національної валюти у різноманітних господарських відносинах, а норми Цивільного кодексу України (надалі – ЦК України) та деяких спеціальних актів містять положення щодо застосування іноземної валюти у цих відносинах з відповідними законодавчими обмеженнями.

Визначення особливостей правового механізму застосування й обігу іноземної валюти через різноманітні валютні операції, їх класифікація, обмеження, умови і порядок ліцензування, використання валютних рахунків, контроль і відповідальність за їх здійснення – усе це має бути предметом науково-обґрунтованого дослідження.

Окремі проблеми, пов'язані з визначенням, особливостями регулювання, ознаками та обмеженнями валютних операцій досліджувалися у працях багатьох учених, серед яких: С. Я. Боринець, Л. К. Воронова, О. М. Горбунов, В. В. Добровольська, А. В. Д'яченко, Ж. В. Завальна, Є. В. Карманов, Л. А. Лунц, І. Є. Криницький, М. П. Кучерявенко, С. К. Осіпов, Н. Ю. Пришва, О. П. Подцерковний, В. П. Попелюк, С. М. Половко, М. І. Савлук, О. Є. Северин, М. В. Сліпченко, О. С. Шевчик, Т. С. Шемет та ін.

Однак ці дослідження потребують доповнення комплексним господарсько-правовим аналізом проблем організації відносин щодо обмежень валютних операцій, що дасть змогу узгодити їх публічно-правові та приватноправові чинники, поєднати правові і господарські механізми цих відносин і використати їх для стимулювання ділової взаємовигідної активності суб'єктів господарювання в Україні.

Це свідчить про необхідність і доцільність дослідження основ господарсько-правового регулювання відносин, що виникають у сфері використання, обігу та обмеження іноземної валюти, розробки

концептуальних засад системного вдосконалення нормативно-правових актів у цій сфері як важливої наукової проблеми, що потребує вирішення.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертація виконана відповідно до плану науково-дослідної програми Національного університету «Одеська юридична академія» «Теоретичні та практичні проблеми забезпечення сталого розвитку української державності та права» (державний реєстраційний номер 011U0006H) на 2011–2015 рр. та «Стратегія інтеграційного розвитку України: правовий та культурний вимір» (державний реєстраційний номер 0116U001842) на 2016–2020 рр. Тема дисертаційного дослідження є складовою частиною наукових досліджень кафедри господарського права і процесу та науково-дослідної теми кафедри «Організаційно-правовий механізм реалізації експортного потенціалу України на інноваційних засадах» (державний реєстраційний номер 011511002496).

Мета і задачі дослідження. Метою дослідження є визначення сутності та господарсько-правових засад обмежень валютних операцій у рамках сучасної економічної та правової політики України та формулювання рекомендацій щодо удосконалення чинного законодавства.

Досягнення поставленої мети передбачає розв'язання таких задач:

визначити систему обмежень використання іноземної валюти у господарському обігу України;

дати визначення поняття валютних операцій та валютних обмежень;

дослідити розмежування індикативних та валютних обмежень у системі валютного регулювання;

визначити правове регулювання валютних операцій і валютних обмежень в Україні та окреслити генезу валютних обмежень з боку НБУ;

здійснити класифікацію валютних обмежень;

уточнити зміст понять валютного ринку, валютного обігу та порядку ідентифікації їх суб'єктів;

дати визначення валютного контролю;

виявити особливості господарської відповідальності за здійснення валютних операцій та їх обмежень;

сформулювати рекомендації щодо удосконалення чинного законодавства з питань, що визначають поняття, сутність, зміст та ознаки здійснення валютних операцій та їх обмежень.

Об'єктом дослідження є сукупність суспільних відносин, що виникають у процесі правового обмеження використання іноземної валюти у господарському обігу.

Предметом дослідження є господарсько-правове забезпечення відносин обмеження використання іноземної валюти, порядок їх встановлення та реалізації.

Методологічну основу дослідження складають загальнонаукові та спеціальні методи: діалектичний, логічний, дедуктивний, системний, догматичний.

За допомогою діалектичного методу досліджено економічну та правову природу іноземної валюти, її використання, обіг й обмеження через валютні операції з використання валютних рахунків за умови ліцензування як виду їх обмежень (підрозділи 1.1, 1.2, 2.2, 2.4). Логічний метод уможливив класифікацію валютних рахунків та їх обмежень (підрозділ 2.1). За допомогою дедуктивного методу висвітлені процедура й умови відкриття і використання валютних рахунків та їх обмеження; валютних застережень як умови господарського договору; поняття, підстави й види господарської відповідальності за здійснення валютних операцій та їх обмежень і на основі зробленого узагальнення запропоновано напрями удосконалення законодавства стосовно зазначених положень (підрозділи 2.2, 2.3, 3.2). Системний метод дав змогу встановити умови і порядок ліцензування валютних операцій як форми їх обмежень та контролю за їх здійсненням (підрозділи 2.4, 3.1). Емпіричний метод застосовувався при огляді судової практики з питань здійснення валютних операцій, зокрема щодо їх обмежень (підрозділи 1.2, 2.2, 2.3). Догматичний метод дав змогу проаналізувати зміст норм щодо контролю та відповідальності у сфері здійснення валютних операцій та їх обмежень та виявити прогалини у ньому (підрозділи 3.1, 3.2).

Теоретичну основу дослідження складають роботи вітчизняних і зарубіжних вчених, а саме: І. В. Алексеева, О. І. Береславської, С. Я. Боринця, М. К. Бункіна, О. В. Василенко, Л. К. Воронової, О. В. Гушчина, Р. А. Джабраїлова, Ж. В. Завальної, А. М. Іскоростенського, Є. В. Карманова, Б. М. Криволапова, М. К. Колісника, О. В. Колосова, І. М. Кравець, Т. А. Латковської, В. І. Новосолова, В. А. Онищенко, О. П. Подцерковного, В. П. Попелюка, С. М. Половко, М. І. Савлука, М. В. Сапожнікова, Н. О. Саттарової, С. В. Степашина, І. В. Хаменушко, О. С. Шевчика, О. О. Щокіної, О. В. Черкаєва та ін.

Нормативною основою дослідження є господарське, цивільне, фінансове законодавство України, законодавство Російської Федерації, США та ін. Емпіричну основу дослідження склали статистичні дані, практика Верховного Суду України та господарських судів.

Наукова новизна одержаних результатів. Дисертація є першим у юридичній науці України комплексним дослідженням господарсько-правових основ обмежень валютних операцій, на підставі якого одержано результати, що мають наукову новизну та практичну значимість, зокрема:

уперше:

визначено систему обмежень використання іноземної валюти у господарському обігу як комплекс тимчасових адміністративно-господарських правових заходів, спрямованих на стабілізацію валютного ринку, поповнення валютних резервів, зміцнення валютного курсу, скорочення дефіциту державного бюджету, стримування інфляції, зменшення дефіциту платіжного балансу тощо, шляхом упровадження обов'язкового продажу валютних коштів, обмежень валютно-готівкових

розрахунків, валютно-обмінних, митно-розрахункових та інших операцій;

запропоновано розмежування індикативних та валютних обмежень у системі валютного регулювання, при цьому індикативні обмеження виступають спеціальними заходами, змістом яких є встановлення НБУ певних кількісно-розрахунково-платіжних заборон та виключень застосування іноземної валюти на території України у господарських та споживчих операціях для досягнення відповідних стратегічних цілей монетарного регулювання, а валютні обмеження стосуються поточних різноманітних валютних операцій (упродовж одного операційного дня чи періоду) з визначенням конкретних граничних сум розрахунків щодо зазначених операцій;

обґрунтовано потреби запровадження критеріїв спрощеної процедури проведення валютних операцій за допомогою електронних інформаційних технологій шляхом встановлення відповідних систем електронного сервісу (процесингу, банкінгу, еквайрінгу тощо) з метою пришвидшення виконання валютних контрактів, що узгоджується із потребами функціонування світового валютного ринку;

удосконалено:

необхідність мінімізації підзаконної форми валютних обмежень з метою забезпечення стабільності та передбачуваності валютного регулювання, уведення гарантій суб'єктів господарювання від частих коливань державного впливу на валютний ринок шляхом запровадження процедури звернення НБУ у межах власних повноважень із законодавчо-обґрунтованою ініціативою до ВРУ щодо встановлення конкретних форм валютних обмежень на рівні закону;

поняття валютообігу у сфері господарювання як самостійного виду господарсько-торгівельних, обмінних та інших операцій, змістом яких є розрахунки, платежі, обмеження та інші дії щодо іноземної валюти з метою ефективного використання основних інструментів валютного регулювання, покриття дефіциту платіжного балансу та забезпечення внутрішнього валютного банкотного обігу в країні;

визначення поняття «валютні операції у сфері господарювання», під якими запропоновано розуміти трансакції розрахункового, кредитного, забезпечувального та іншого характеру, яким притаманна економіко-правова властивість – конвертованість, які виникають на підставі майнових правовідносин та предметом яких є використання та обіг іноземної валюти;

класифікацію валютних обмежень: за часом – короткострокові (до 3-х місяців), середньострокові (від 3-х місяців до одного року) та довгострокові (більше 1 року); за об'єктом – обмеження щодо інвестицій, обмеження щодо валютної виручки, обмеження щодо нерухомості тощо; за порядком застосування – обмеження щодо переказу, обмеження щодо розрахункових операцій, обмеження щодо кредитних операцій, обмеження щодо ввезення/вивозу, обмеження щодо обміну; за суб'єктивним складом –

обмеження щодо банків та інших фінансових установ та обмеження щодо юридичних і фізичних осіб – резидентів і нерезидентів; за сферою застосування – обмеження, які пов'язані з підприємництвом, й обмеження, які з ним не пов'язані; за формою розрахунків – обмеження стосовно готівкових розрахунків, обмеження стосовно безготівкових розрахунків та обмеження стосовно кореспондентських розрахунків;

визначення поняття валютних обмежень як різновиду валютного регулювання, сутність якого полягає у встановленні НБУ та уповноваженими органами державної влади меж поведінки суб'єктів господарювання та кількісно-вартісних показників ринкових відносин щодо обігу, використання та розпорядження іноземною валютою на території України;

пропозиції щодо порядку ідентифікації осіб – суб'єктів валютних операцій на виконання рекомендацій FATF, що передбачають врахування мети, кількості учасників валютних операцій та інші відомості, які містяться у достовірних легалізованих документах та є самостійним первинним елементом фінансового моніторингу, потребують подальшого зберігання облікових документів по банківських рахунках і ділової кореспонденції, принаймні, упродовж п'яти років після припинення ділових відносин;

визначення валютного контролю у сфері господарювання не лише як виду господарсько-фінансового контролю, а й як форми обмежень, що має своєю метою захист від різких коливань грошово-валютного курсу та створення сприятливих умов для використання національної валюти у господарському обігу;

поняття валютного ринку, як системи взаємовідносин суб'єктів господарювання з приводу здійснення різноманітних валютних операцій з дотриманням умов і обмежень щодо їх вчинення (ліцензування, декларування тощо);

набули подальшого розвитку:

періодизація запровадження валютних обмежень з боку НБУ, зокрема, виокремлено: перший період – 1992 р. – жовтень 1993 рр.: запровадження безготівкових валютних розрахунків та переказів виключно через кореспондентські рахунки банків, укладення численних міждержавних угод щодо порядку відкриття та обслуговування таких рахунків, уведення нагляду за банківською діяльністю, дозволу на переказ іноземної валюти за кордон іноземними інвесторами після сплати всіх податків і від самої суми переказу – податку у розмірі 15%, запровадження ліцензування валютних операцій, вимоги обов'язкового повного або часткового продажу валютної виручки юридичних осіб-резидентів; другий період – листопад 1993 р. – жовтень 1995 р.: запровадження фіксованого валютного курсу та зменшення обсягів операцій на валютній біржі, а потім – припинення її діяльності, введення аукціонного продажу іноземної валюти за адміністративно встановленим курсом до іноземних валют через «тендерний комітет»,

упровадження обов'язкової процедури декларування валютних цінностей, що знаходяться за межами України, автоматизації технологічних процесів пунктів обміну валюти і застосування до них поняття «операційний день»; третій період – листопад 1995 р. – 1997 р.: певна стабілізація у валютній сфері, зростання ролі УМВБ як центру проведення валютних операцій, приєднання України до ст. 8 «Статей угоди про МВФ», скасування обов'язкового продажу валюти; четвертий період – 1998–2004 рр.: відновлення обов'язкового часткового продажу валютної виручки у розмірі 75% з подальшим зниженням до 50%, упровадження обмеження щодо купівлі іноземної валюти банками-нерезидентами, дозволу на купівлю комерційним банкам валюти для клієнтів тільки за наявності імпортного зовнішньоекономічного контракту та довідки ДПА, фізичним особам-резидентам дозволявся продаж готівкової іноземної валюти у розмірі, що не перевищує 1000 дол. США та ін.; п'ятий період – 2005-2007 рр.: поступова лібералізація валютної політики та зменшення ваги адміністративних важелів впливу, скасування обов'язкового продажу валюти, збільшення терміну для повернення валютної виручки за зовнішньоекономічними контрактами до 180 календарних днів; шостий – сучасний період, що триває й нині, починається з 2008 р.: упровадження жорстких обмежень в умовах світової фінансової кризи та знецінення національної валюти, а саме відновлення обов'язкового часткового продажу валютної виручки у розмірі 50 % з подальшим підвищенням до 100 %, 75 %, 65 %, 120-денний строк розрахунків за операціями з експорту та імпорту товарів; односторонній термін бронювання гривні для купівлі іноземної валюти на міжбанківському валютному ринку; заборона на дострокове погашення кредитів від нерезидентів; ліміт на зняття готівки з валютного рахунку на суму до 250 тис. грн в день тощо;

положення щодо поділу валютно-розрахункових правовідносин на організаційно-господарські (щодо набуття права банку на відкриття іноземних розрахунків, порядок відкриття валютних розрахунків) та майново-господарські (щодо укладання зовнішньоекономічного договору та вираження ціни в іноземній валюті) з притаманними їм відповідними самостійними способами і формами;

визначення валютного ліцензування як специфічного засобу валютних обмежень, яке запроваджується з метою попереднього контролю за добросовісністю суб'єктів валютного ринку, забезпечення стабільності, професіоналізації та безпечності валютних операцій, встановлення чітких і прозорих механізмів і засад валютної політики України;

положення про розвиток національного валютного контролю і валютного законодавства у руслі його адаптації до відповідного законодавства Європейського Союзу, поступового приведення нормативних актів України до європейських стандартів з урахуванням національних особливостей, наприклад, упровадження чотирьох етапів валютної лібералізації на підставі директиви ЄС 88/361.

Практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що висновки та пропозиції, сформульовані за результатами дослідження, можуть бути використані у: *нормотворчій діяльності* – для удосконалення чинного законодавства у сфері валютних операцій та їх обмежень; *правозастосовній діяльності* – при здійсненні контролю і застосуванні господарсько-правової відповідальності у сфері валютних операцій; *науково-дослідній роботі* – для подальших наукових досліджень проблем обмежень валютних операцій; *навчально-методичній роботі* – при викладанні курсів «Господарське право», «Підприємницьке право», «Договірне право», а також при підготовці навчальної літератури для студентів вищих навчальних закладів юридичного та економічного профілю.

Апробація результатів дисертації. Основні висновки та результати дослідження висвітлені на всеукраїнських і міжнародних наукових, науково-практичних конференціях, круглих столах, форумах (в тому числі й за межами України): «Правові системи суспільства: сучасні проблеми та перспективи розвитку» (м. Львів, 24–25 жовтня 2014 р.); «Цінність права як найефективнішого регулятора суспільних відносин» (м. Донецьк, 7–8 листопада 2014 р.); «10 років застосування Господарського кодексу України: сучасний стан та перспективи вдосконалення кодифікації» (м. Одеса, 7 листопада 2014 р.); «Другі Таврійські юридичні наукові читання» (м. Сімферополь, 7–8 листопада 2014 р.); «Тенденції та пріоритети реформування законодавства України» (м. Херсон, 12–13 грудня 2014 р.); «Право і держава: проблеми розвитку і взаємодії у XXI ст.» (м. Запоріжжя, 30–31 січня 2015 р.); «Підвищення стійкості економіки в умовах гео економічної нестабільності» (м. Київ, 5 листопада 2015 р.); «Пріоритетні напрями модернізації системи права України» (м. Кривий Ріг, 13–14 листопада 2015 р.); «Правова держава: історія, сучасність та перспективи формування в Україні» (м. Ужгород, 19–20 лютого 2016 р.).

Публікації. Основні наукові положення дослідження відображені в 5 статтях, опублікованих у наукових фахових виданнях, одна з яких – у зарубіжному періодичному виданні, та у 9 опублікованих тезах доповідей на науково-практичних конференціях.

Структура роботи. Дисертація складається з трьох розділів, які поділені на вісім підрозділів, висновків та списку використаних джерел. Загальний обсяг дисертації становить 229 сторінок, з них основного тексту – 199 сторінок, список використаних джерел включає 281 найменування і викладений на 30 сторінках.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У **Вступі** обґрунтовано актуальність і рівень наукової розробки теми дослідження, зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами, визначено мету, задачі, об'єкт і предмет дослідження, його методологію, нормативну базу, розкриваються наукова новизна і практичне значення

одержаних результатів, наведена інформація щодо їх апробації й опублікування.

Перший розділ «Загальна характеристика іноземної валюти як платіжного засобу із обмеженням за колом учасників та видів операцій» складається з двох підрозділів, у яких досліджується поняття, ознаки іноземної валюти, валютних операцій, їх обмежень та проведений історико-правовий аналіз їх виникнення та розвитку.

У *підрозділі 1.1. «Поняття та значення іноземної валюти як засобу платежу у господарському обігу України»* висвітлюються поняття, ознаки та застосування іноземної валюти у господарському обігу України.

Аналізуються поняття «валюта», «іноземна валюта», «гроші», «валютні цінності», їх спільні правові ознаки та риси, доведено, що валюта та іноземна валюта співвідносяться як ціле та частка, як рід і вид, як загальне та спеціальне.

Підтверджено, що іноземна валюта доволі активно використовується при здійсненні валютних операцій в Україні (зовнішньо-торгівельні контракти, валютні кредити, купівля-продаж валюти, зобов'язання та ін.).

Зроблено висновок, що іноземна валюта є самостійним специфічним видом майна, грошовим засобом, джерелом формування і накопичення прибутку суб'єкта господарювання, засобом платежу і суттєвою умовою зовнішньоекономічного контракту.

Підрозділ 1.2. «Поняття та правова природа валютних операцій та їх обмежень в Україні» містить авторське визначення валютної політики та валютних правовідносин, які опосередковують валютні операції, та аналіз їх правового регулювання.

Визначено, що валютні правовідносини – це врегульовані нормами господарського права комплексні суспільні зв'язки, які мають особливий господарсько-майновий та організаційно-господарський характер, виникають у процесі організації або здійснення господарської діяльності із специфічними грошовими коштами – іноземною валютою.

Обґрунтовано, що в Україні загалом сформувалася система регулювання валютних операцій (обігу, обмежень), якій притаманний ієрархічний характер, що дає змогу виокремити такий інститут господарського права як валютне регулювання.

Доведено, що регулююча функція валютного законодавства полягає, передовсім, у визначенні обсягу прав і обов'язків осіб, що беруть участь у здійсненні валютних операцій, для забезпечення дотримання валютного законодавства при здійсненні валютних операцій.

Обґрунтовано, що валютна політика, спрямована на встановлення і підтримання паритетного курсу національної валюти щодо іноземних валют, стимулювання зростання державних валютних резервів, їх ефективне використання, передбачає встановлення валютних обмежень – запровадження певних зобов'язань і регламентування порядку здійснення валютних операцій.

Зроблено висновок, що міжнародні нормативно-правові акти посідають провідне місце в системі валютного регулювання та, з одного боку, є спеціальними чинниками інтеграції України до ЄС, а, з іншого, виступають підґрунтям зовнішньоекономічної господарської діяльності, зокрема її контрактно-договірної форми, стосовно визначення ціни та розрахунків, форм і засобів платежів зазначених контрактів в іноземній валюті.

Другий розділ «Валютні операції як предмет господарсько-правового регулювання та їх обмеження» складається з чотирьох підрозділів, у яких міститься авторське визначення валютних операцій, валютних обмежень та застосування таких обмежень до валютних розрахунків і договорів. Окремо розглядається вид валютних обмежень – валютне ліцензування.

У підрозділі 2.1. «Поняття та класифікація валютних операцій та їх обмежень» здійснюється аналіз валютних операцій, які є об'єктом валютних обмежень, виокремлюються їх види на підставі норм чинного законодавства.

Виокремлено ознаки валютних операцій, а саме: перелік валютних операцій у нормативно-правових актах різної юридичної сили не є вичерпним; змістом валютних операцій є дії фізичних і юридичних осіб, спрямовані на встановлення, зміну або припинення прав і обов'язків суб'єктів при їх здійсненні; в окремих випадках валютні операції можуть здійснюватися незалежно від волі їх учасників (наприклад, при примусовому списанні коштів з рахунку).

Удосконалено доктринальне визначення валютних операцій як трансакцій розрахункового, кредитного, забезпечувального та іншого характеру, яким притаманна економіко-правова властивість – конвертованість, які виникають на підставі майнових правовідносин та предметом яких є використання та обіг іноземної валюти.

Встановлено, що видом валютних обмежень є обмеження права суб'єкта зовнішньоекономічної діяльності самостійно розпоряджатися валютною виручкою, отриманою в результаті проведених ним операцій. Сьогодні відповідний режим встановлений НБУ, а саме: передбачений обов'язковий продаж валютних надходжень на міжбанківському валютному ринку України, у тому числі безпосередньо Національному банку України, у розмірі 65 відсотків.

У підрозділі 2.2. «Правовий режим валютних рахунків, порядок їх відкриття, використання та обмеження» здійснена характеристика валютних рахунків, аналіз порядку й процедури їх відкриття, використання та обмеження з урахуванням норм чинного законодавства.

Виявлено, що валютні рахунки являють собою форму валютних розрахунків, які є предметом валютних обмежень та мають відповідний суб'єктний склад і процедуру.

Встановлено, що різновидом розрахункових правовідносин є валютно-розрахункові правовідносини, предметом яких є застосування,

обіг, реалізація та обмеження іноземної валюти, котрі за своїм характером можуть бути організаційно-господарськими і майново-господарськими.

Для характеристики розрахункових правовідносин важливе значення має ідентифікація суб'єктів господарювання, яка на виконання рекомендацій FATF, передбачає врахування мети, кількості учасників валютних операцій та інші відомості, які містяться у достовірних легалізованих документах та є самостійним первинним елементом фінансового моніторингу, потребують подальшого зберігання облікових документів по банківських рахунках і ділової кореспонденції, принаймні, упродовж п'яти років після припинення ділових відносин.

Доведено, що складовими елементами валютних рахунків є спосіб та форма, які визначаються підставами виникнення розрахункових відносин. При цьому спосіб виступає механізмом прийому-передачі грошового еквівалента через відповідну форму – документальні засоби платежу (паперові або електронні).

Проведена класифікація рахунків в іноземній валюті за такими підставами: способом і порядком використання, підставами виникнення, суб'єктним складом та ін.

У *підрозділі 2.3. «Валютні застереження як умова господарського договору»* містяться визначення поняття господарського договору та валютних застережень як його частини, що опосередковують господарську діяльність відповідних суб'єктів та є її формою вираження.

Відстоюється позиція, що господарський договір, який містить ціну або порядок розрахунків в іноземній валюті є, як правило, зовнішньоекономічним контрактом, в якому міститься вказане валютне застереження, що є економічно доцільним стосовно обліку, встановлення фіксованої ціни в договорі, інвестиційної привабливості та порядку здійснення зовнішнь-торгівельних та інших операцій. Нині особливості застосування валютних застережень встановлюються підзаконними відомчими актами, натомість доцільним уявляється їх чітке визначення й закріплення на рівні закону.

Доведено, що останнім часом усе привабливішою формою здійснення валютних розрахунків і відповідних валютних операцій є застосування інформаційно-фінансових технологій або систем електронного сервісу, серед яких процесинг, еквайринг, Інтернет-банкінг тощо, які забезпечують доступність, мобільність, оперативність виконання та підтвердження широкого діапазону операцій.

У *підрозділі 2.4. «Ліцензування валютних операцій як форма їх обмеження»* розглядається окремий вид валютних обмежень – ліцензування, що являє собою певну процедуру та передбачає видачу спеціального документа дозвільного характеру – ліцензії.

Встановлено, що ліцензування валютних операцій можна розглядати в двох аспектах: як загальний засіб державного регулювання (адміністративно-правовий механізм регулювання господарських

відносин) та як спеціальний, який застосовується виключно НБУ і є виразом (легальною формою) валютних обмежень.

Процедура ліцензування щодо здійснення валютних операцій має системний характер та складається з таких послідовних обов'язкових етапів: звернення суб'єкта господарювання до органу ліцензування (НБУ) із заявою про видачу ліцензії; розгляд заяви і прийняття органом ліцензування рішення про видачу ліцензії або про відмову у її видачі; видача ліцензії; оскарження рішення органу ліцензування.

Аналіз понять «письмовий дозвіл» і «ліцензія» виявив, що письмовий дозвіл є різновидом ліцензії, і в деяких випадках слугує підставою для отримання генеральної ліцензії. Пропонується скасувати таку додаткову формальну процедуру як дозвіл. Зроблено висновок про необхідність удосконалення порядку видачі ліцензій на здійснення валютних операцій шляхом надання йому пріоритетного застосування стосовно спеціальних видів ліцензій на здійснення певних операцій.

Третій розділ «Контроль та відповідальність за здійснення валютних операцій та їх обмежень» складається з двох підрозділів, у яких містяться положення щодо визначення правової природи, поняття, суб'єктно-об'єктного складу валютного контролю та здійснюється аналіз відповідальності за порушення валютного законодавства.

Підрозділ 3.1. «Суб'єктно-об'єктна характеристика контролю у сфері здійснення валютних операцій» містить аналіз поняття «валютний контроль», його ознак, суб'єктів та об'єктів.

Зазначено, що валютний контроль у сфері господарювання є не лише видом господарсько-фінансового контролю, а й формою обмежень, що має своєю метою захист від різких коливань грошово-валютного курсу та створення сприятливих умов для використання національної валюти у господарському обігу. Він є комплексною правовою категорією, якій притаманний адміністративний, фінансовий, господарський та інший характер. Відокремлено види валютного контролю за часом проведення: попередній, поточний (оперативний) та наступний.

Валютний контроль здійснюється органами загальної компетенції (уряд України здійснює нормативне регулювання умов, видів і способів валютного контролю); НБУ – як спеціальним органом з широким колом повноважень, та комерційними банками, іншими фінансовими установами – як агентами валютного контролю.

Проявом валютного контролю є перевірка дотримання підконтрольними суб'єктами вимог валютного законодавства. Запропоновані доповнення до Положення, що регулює порядок проведення такої перевірки, зокрема, п. 4.10. пропонується викласти у такій редакції: «Керівник банку (фінансової установи) має право: на пояснення під час перевірок, на проведення незалежних експертиз, вимагати від уповноважених працівників дотримання обов'язків, визначених п. 4.3

цієї глави, оскаржувати дії уповноважених працівників перед директором Департаменту, керівником виїзної або невиїзної перевірки.

У *підрозділі 3.2. «Господарська відповідальність за здійснення валютних операцій: поняття, ознаки й види»* досліджуються поняття, правова природа і види господарської відповідальності, які застосовуються за порушення валютного законодавства, а також при здійсненні валютного контролю.

Указано, що господарсько-правова відповідальність, поширюються й на порушення валютного законодавства, при цьому застосовуються положення загального характеру, закріплені в Конституції України, ГК України та ЦК України, спеціального характеру, які містяться у нормативно-правових актах щодо фінансових, банківських та валютних відносин та локального характеру (договірні), визначені у зовнішньоекономічних контрактах.

Запропоновано закріпити у чинному законодавстві розрахунок та розмір збитків, що підлягають відшкодуванню, у тому числі стосовно їх вираження в іноземній валюті, що може бути заздалегідь погоджений сторонами та, як правило, закріпленій у договорі.

На підставі норм чинного законодавства визначені види неустойки у вигляді пені залежно від порушення норм валютного законодавства (здебільшого – встановлених строків).

ВИСНОВКИ

У дисертації розв'язане важливе наукове завдання – виявлено сутність і господарсько-правові засади обмежень валютних операцій у рамках сучасної економічної та правової політики України. Основні висновки роботи полягають у таких положеннях:

1. Національний Банк України, що регулює й контролює фінансові, у тому числі й валютні відносини в межах своєї компетенції, визначає й встановлює систему обмежень використання іноземної валюти у господарському обігу як комплекс тимчасових адміністративно-правових заходів, спрямованих на стабілізацію валютної політики, поповнення валютних резервів, зміцнення валютного курсу, скорочення дефіциту державного бюджету, стримування інфляції, зменшення дефіциту платіжного балансу тощо, шляхом її часткового обов'язкового продажу, обмежень валютно-готівкових розрахунків, валютно-обмінних, митно-розрахункових та інших операцій.

2. Дії суб'єктів господарювання, предметом яких є іноземна валюта, позначаються терміном «валютні операції у сфері господарювання», під якими запропоновано розуміти трансакції розрахункового, кредитного, забезпечувального та іншого характеру, яким притаманна правова властивість – конвертованість, що виникають у процесі правовідносин і змістом яких є обіг, застосування й обмеження іноземної валюти.

3. Валютні операції здійснюються тільки за умовами, процедурою та формою, які передбачені нормами чинного законодавства, що, як правило, містять певні бар'єри, котрі можна визначити як «валютні обмеження». Такі обмеження є різновидом валютного регулювання, що застосовується як спеціально-надзвичайний захід, сутність якого полягає у встановленні спеціально уповноваженими органами державної влади та НБУ меж поведінки суб'єктів господарювання та кількісно-вартісних показників ринкових відносин щодо обігу, використання та розпорядження іноземною валютою на території України. Визнано за доцільне встановлювати валютні обмеження на певний строк, для здійснення конкретних валютних операцій із зазначенням кола суб'єктів, на яких вони розповсюджуються.

Для досягнення відповідних стратегічних цілей монетарного регулювання слід розмежувати індикативні та валютні обмеження у системі валютного регулювання: індикативні обмеження виступають спеціальними заходами, змістом яких є встановлення НБУ кількісно-розрахункових платіжних заборон та виключень застосування іноземної валюти на території України у господарських та споживчих операціях, а валютні обмеження стосуються різноманітних поточних валютних операцій (упродовж одного операційного дня чи періоду) з визначенням конкретних граничних сум розрахунків щодо таких операцій.

4. В історії нормативного регулювання з боку НБУ щодо упровадження, розвитку й реалізації валютних обмежень виокремлено такі періоди:

- перший період – 1992 р. – жовтень 1993 рр.: упровадження безготівкових валютних розрахунків та переказів виключно через кореспондентські рахунки банків, укладення численних міждержавних угод щодо порядку відкриття та обслуговування таких рахунків, уведення нагляду за банківською діяльністю, дозволу на переказ іноземної валюти за кордон іноземними інвесторами після сплати всіх податків і від самої суми переказу – податку у розмірі 15%, запровадження ліцензування валютних операцій, вимоги обов'язкового повного або часткового продажу валютної виручки юридичних осіб-резидентів;

- другий період – листопад 1993 р.: жовтень 1995 р. – упровадження фіксованого валютного курсу та зменшення обсягів операцій на валютній біржі, а потім – припинення її діяльності, введення аукціонного продажу іноземної валюти за адміністративно встановленим курсом до іноземних валют через «тендерний комітет», упровадження обов'язкової процедури декларування валютних цінностей, що знаходяться за межами України, автоматизації технологічних процесів пунктів обміну валюти і застосування до них поняття «операційний день»;

- третій період – листопад 1995 р. – 1997 р.: певна стабілізація у валютній сфері, зростання ролі УМВБ як центру проведення валютних операцій, приєднання України до ст. 8 «Статей угоди про МВФ», скасування обов'язкового продажу валюти;

- четвертий період – 1998–2004 рр.: відновлення обов'язкового часткового продажу валютної виручки у розмірі 75% з подальшим зниженням до 50%, запровадження обмеження щодо купівлі іноземної валюти банками-нерезидентами, дозволу на купівлю комерційним банкам валюти для клієнтів тільки за наявності імпортного зовнішньоекономічного контракту та довідки ДПА, фізичним особам-резидентам дозволяється продаж готівкової іноземної валюти у розмірі, що не перевищує 1000 дол. США та ін.;

- п'ятий період –2005-2007 рр.: поступова лібералізація валютної політики та зменшення ваги адміністративних важелів впливу, скасування обов'язкового продажу валюти, збільшення терміну для повернення валютної виручки за зовнішньоекономічними контрактами до 180 календарних днів;

- шостий – сучасний період, що триває й нині, починається з 2008 р.: упровадження жорстких обмежень в умовах світової фінансової кризи та знецінення національної валюти, а саме відновлення обов'язкового часткового продажу валютної виручки у розмірі 50 % з подальшим підвищенням до 100 %, 75 %, 65 %, 120-денний строк розрахунків за операціями з експорту та імпорту товарів; односторонній термін бронювання гривні для купівлі іноземної валюти на міжбанківському валютному ринку; заборона на дострокове погашення кредитів від нерезидентів; ліміт на зняття готівки з валютного рахунку на суму до 250 тис. грн. в день, тощо.

Сьогодні правове регулювання валютних обмежень забезпечує ієрархічна система законодавства, що охоплює Конституцію України, міжнародні договори, кодифіковані та звичайні закони, Декрети КМУ, акти НБУ та інших державних органів. Розгалуженість і суперечливість цієї системи ще раз підтверджує необхідність прийняття єдиного нормативно-правового акта, який закріплював би загальні засади валютного регулювання як чинника економічної політики держави, відповідні умови і процедури застосування, обігу й реалізації іноземної валюти на території України, з визначенням відповідних її груп.

5. Необхідно мінімізувати підзаконні форми валютних обмежень з метою забезпечення стабільності та передбачуваності валютного регулювання, уведення гарантій суб'єктів господарювання від частих коливань державного впливу на валютний ринок шляхом запровадження процедури звернення НБУ у межах власних повноважень із законодавчо-обґрунтованою ініціативою до ВРУ щодо встановлення конкретних форм валютних обмежень на рівні закону.

6. Валютні обмеження можна класифікувати за такими підставами: за часом – короткострокові (до 3-х місяців), середньострокові (від 3-х місяців до одного року) та довгострокові (більше 1 року); за об'єктом – обмеження щодо інвестицій, обмеження щодо валютної виручки, обмеження щодо нерухомості тощо; за порядком застосування –

обмеження щодо переказу, обмеження щодо розрахункових операцій, обмеження щодо кредитних операцій, обмеження щодо ввезення/вивезення, обмеження щодо обміну; за суб'єктивним складом – обмеження щодо банків та інших фінансових установ та обмеження щодо юридичних і фізичних осіб – резидентів і нерезидентів; за сферою застосування – обмеження, які пов'язані з підприємництвом, й обмеження, які з ним не пов'язані; за формою розрахунків – обмеження стосовно готівкових розрахунків, обмеження стосовно безготівкових розрахунків та обмеження стосовно кореспондентських розрахунків.

7. Валютні операції здійснюються у межах валютного ринку як системи взаємодії суб'єктів з приводу здійснення різноманітних валютних операцій з дотриманням умов і обмежень щодо їх вчинення (ліцензування, декларування тощо). Іноземна валюта є об'єктом валютообігу у сфері господарювання, який є самостійним видом господарсько-торгівельних, обмінних та інших операцій, змістом яких є розрахунки, платежі, обмеження та інші дії щодо іноземної валюти з метою ефективного використання основних інструментів валютного регулювання, покриття дефіциту платіжного балансу, забезпечення внутрішнього валютного банкового обігу в країні.

8. Порядок ідентифікації осіб – суб'єктів валютних операцій, на виконання рекомендацій FATF, потребує уведення з метою запобігання відмивання «брудних» коштів та здійснення поточного контролю у формі правил обачливості та елементу внутрішніх банківських правил, що передбачають врахування мети, кількості учасників валютних операцій та інші відомості, які містяться у достовірних легалізованих документах та є самостійним первинним елементом фінансового моніторингу, потребують подальшого зберігання облікових документів по банківських рахунках і ділової кореспонденції, принаймні, упродовж п'яти років після припинення ділових відносин.

9. Валютний контроль у сфері господарювання можна розглядати не лише як вид господарсько-фінансового контролю, змістом якого є сукупність адміністративно-господарських засобів, спрямованих на додержання валютної дисципліни під час здійснення валютних операцій суб'єктами господарювання, виявлення і протидію правопорушенням у зазначеній сфері, а й як форму обмежень, що має своєю метою захист від різких коливань грошово-валютного курсу та створення сприятливих умов для використання національної валюти у господарському обігу.

10. У процесі удосконалення нормативного регулювання валютного контролю, проявом якого є перевірка дотримання підконтрольними суб'єктами вимог валютного законодавства, пропонується внести доповнення до Положення, що регулює порядок проведення такої перевірки, зокрема, п. 4.10. пропонується викласти у такій редакції: «Керівник банку (фінансової установи) має право: на пояснення під час перевірок, на проведення незалежних експертиз, вимагати від

уповноважених працівників дотримання обов'язків, визначених п. 4.3 цієї глави, оскаржувати дії уповноважених працівників перед директором Департаменту, керівником виїзної або невиїзної перевірки».

11. У розвитку національного валютного контролю та валютного законодавства провідну роль має відіграти процес адаптації його до відповідного законодавства Європейського Союзу, поступового приведення нормативних актів України у відповідність із європейськими стандартами з урахуванням національних особливостей, наприклад, впровадження чотирьох етапів валютної лібералізації на підставі директиви ЄС 88/361.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ АВТОРОМ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Статті у фахових періодичних виданнях:

1. Сулейманова С. Р. Валютне регулювання в Україні: сучасний стан та перспективи розвитку / С. Р. Сулейманова // Право і суспільство. – 2015. – № 5. – Ч. 2. – С. 102–108.

2. Сулейманова С. Р. Ліцензування валютних операцій в Україні / С. Р. Сулейманова // Юридичний науковий електронний журнал. – 2015. – № 3. – С. 132-135.

3. Сулейманова С. Р. Валютні застереження як умова господарського договору / С. Р. Сулейманова // Jurnalul juridic National: Teorie si Practica. – 2015. – № 5(15). – Р. 28–32.

4. Сулейманова С. Р. Валютні рахунки: поняття, ознаки, види / С. Р. Сулейманова // Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія: «Юриспруденція». – 2015. – № 16. – С. 33–38.

5. Сулейманова С. Р. Валютний контроль: поняття, ознаки, зміст / С. Р. Сулейманова // Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія «Право». – 2015. – № 35 – Ч. 1. – Т. 3. – С. 48–55.

Публікації апробаційного характеру:

6. Сулейманова С. Р. Щодо валютно-правового регулювання в Україні / С. Р. Сулейманова // Правові системи суспільства: сучасні проблеми та перспективи розвитку: матер. міжнар. наук.-практ. конф., м. Львів, 24–25 жовтня 2014 р. – У 2-х ч. – Львів : Західноукраїнська організація «Центр правничих ініціатив», 2014. – Ч. 1. – С. 127–130.

7. Сулейманова С. Р. Щодо ліцензування валютних операцій в Україні / С. Р. Сулейманова // Цінність права як найефективнішого регулятора суспільних відносин: матер. міжнар. наук.-практ. конф., м. Донецьк, 7–8 листопада 2014 р. – Д. : Східноукраїнська наукова юридична організація, 2014. – С. 47–50.

8. Сулейманова С. Р. Щодо валютної політики як складової господарювання за Господарським кодексом України / С. Р. Сулейманова

// 10 років застосування Господарського кодексу України: сучасний стан та перспективи вдосконалення кодифікації : зб. доп. наук.-практ. конф. – Одеса, 2014. – С. 313–316.

9. Сулейманова С. Р. Щодо валюти як об'єкту валютних операцій / С. Р. Сулейманова // Другі Таврійські юридичні наукові читання : матер. міжнар. наук.-практ. конф., м. Сімферополь, 7–8 листопада 2014 р. – Сімферополь : Таврійський національний університет імені В. І. Вернадського, 2014. – С. 77–80.

10. Сулейманова С. Р. Щодо господарського характеру валютних відносин / С. Р. Сулейманова // Тенденції та пріоритети реформування законодавства України : матер. всеукр. наук.-практ. конф., м. Херсон, 12–13 грудня 2014 р. – У 2-х ч. – Херсон : Видавничий дім «Гельветика», 2014. – Ч. 1. – С. 151–154.

11. Сулейманова С. Р. Щодо ознак та класифікації валютних рахунків в Україні / С. Р. Сулейманова // Право і держава: проблеми розвитку і взаємодії у XXI ст. : тези доп. міжнар. наук.-практ. конф., м. Запоріжжя, 30–31 січня 2015 р. / За заг. ред. Т. О. Коломоєць. – Запоріжжя : ЗНУ, 2015. – С. 82–84.

12. Сулейманова С. Р. Щодо валютних обмежень у сфері господарювання / С. Р. Сулейманова // Підвищення стійкості економіки в умовах гео економічної нестабільності : матер. міжнар. наук.-практ. конф., м. Київ, 5 листопада 2015 р. – Київ : Київський національний університет імені Тараса Шевченка ; Інститут міжнародних відносин, 2015. – С. 31–33.

13. Сулейманова С. Р. Валютообіг: поняття, ознаки й правова природа / С. Р. Сулейманова // Пріоритетні напрями модернізації системи права України : матер. міжнар. наук.-практ. конф., м. Кривий Ріг, 13–14 листопада 2015 р. – Кривий Ріг : ДВНЗ «Криворізький національний університет», 2015. – С. 58–62.

14. Сулейманова С. Р. Щодо класифікації валютних обмежень / С. Р. Сулейманова // Правова держава: історія, сучасність та перспективи формування в Україні : матер. міжнар. наук.-практ. конф., м. Ужгород, 19–20 лютого 2016 р. – Ужгород : ДВНЗ «Ужгородський національний університет», 2016. – С. 125–129.

АНОТАЦІЯ

Сулейманова С. Р. Правові обмеження використання іноземної валюти у господарському обігу в Україні. – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук зі спеціальністю 12.00.04 – «господарське право; господарсько-процесуальне право». – Національний університет «Одеська юридична академія». – Одеса, 2017.

У роботі досліджується поняття, ознаки та правові засади обмеження використання іноземної валюти у господарському обігу. Сформульовано визначення валютних обмежень та здійснена їх класифікація за різними підставами. Охарактеризовані валютні операції та валютні розрахунки як форми валютних обмежень.

Обґрунтовано пропозиції щодо удосконалення чинного законодавства шляхом прийняття єдиного закону, який містив би в собі загальні засади валютного регулювання як чинника фінансово-правової політики держави, відповідні умови і процедури застосування, обігу й реалізації іноземної валюти на території України, з визначенням відповідних її груп.

Визначені основні напрями удосконалення засад валютного контролю, зокрема, шляхом закріплення права посадових осіб підконтрольних суб'єктів надавати пояснення під час перевірок та надання можливості проведення в ході перевірок незалежних експертиз.

Доведено, що у розвитку національного валютного контролю та валютного законодавства загалом провідну роль має відіграти процес його адаптації до відповідного законодавства Європейського Союзу.

Ключові слова: правові обмеження, валютні обмеження, валютні операції, валютообіг, валютний ринок, суб'єкти господарювання, валютний контроль, валютне ліцензування, правові обмеження використання іноземної валюти.

АННОТАЦІЯ

Сулейманова С. Р. Правовые ограничения использования иностранной валюты в хозяйственном обороте в Украине. – Рукопись.

Диссертация на соискание научной степени кандидата юридических наук по специальности 12.00.04 – хозяйственное право; хозяйственно-процессуальное право. – Национальный университет «Одесская юридическая академия». – Одесса, 2017.

Диссертация посвящена исследованию валютных ограничений в хозяйственном обороте. В работе осуществлено комплексное исследование правового регулирования валютных ограничений, которые, как правило, устанавливает Национальный банк Украины в пределах своих полномочий.

Система ограничений использования иностранной валюты в хозяйственном обороте определяется как комплекс временных административно-правовых мер, направленных на стабилизацию валютной политики, пополнение валютных резервов, укрепления валютного курса, сокращение дефицита государственного бюджета, сдерживание инфляции, уменьшение дефицита платежного баланса и т.д. путем ее частичной обязательной продажи, ограничений валютно-наличных расчетов, валютно-обменных, таможенно-расчетных и других операций.

Предложено разграничение индикативных и валютных ограничений в системе валютного регулирования, при этом индикативные ограничения выступают специальными мерами, содержанием которых является установление НБУ в пределах дискреционных полномочий определенных количественно-расчетно-платежных запретов и исключений применения иностранной валюты на территории Украины в хозяйственных и потребительских операциях, целью которых является обеспечение достижения соответствующих стратегических целей монетарного регулирования.

Валютные ограничения определяются как разновидность валютного регулирования, которая применяется как специально-крайняя мера, суть которой заключается в установлении специально уполномоченными органами государственной власти и НБУ количественно-стоимостных показателей валютного рынка Украины, объектом которого являются границы обращения, использования и распоряжения иностранной валюты на территории Украины.

Обоснована необходимость введения критериев упрощенной процедуры проведения валютных операций с помощью электронных информационных технологий путем установления соответствующих систем электронного сервиса (процессинга, банкинга, эквайринга и т.д.) с целью ускорения выполнения валютных контрактов, являющейся соответствующим условием согласования с потребностями функционирования мирового валютного рынка.

Предложено классифицировать валютные ограничения по следующим основаниям: по времени – краткосрочные (до 3-х месяцев), среднесрочные (от 3-х месяцев до одного года) и долгосрочные (более 1 года); по объекту – ограничения по инвестициям, ограничения по валютной выручке, ограничения по недвижимости и т.д.; в зависимости от порядка применения – ограничения относительно расчетных операций, ограничения по кредитным операциям, ограничения по ввозу/вывозу, ограничения по обмену; в зависимости от субъектного состава – ограничения в отношении банков и других финансовых учреждений и ограничения в отношении юридических и физических лиц – резидентов и нерезидентов; в зависимости от сферы применения – ограничения, связанные с предпринимательством и те, которые с ним не связаны; в зависимости от формы расчетов – ограничения по наличным расчетам, ограничения по безналичным расчетам и ограничения в отношении корреспондентских расчетов.

Валютный контроль в сфере хозяйствования рассматривается не только как вид государственно-финансового контроля, но и как форма ограничений, имеющая своей целью защиту от резких колебаний денежно-кредитной системы и создание благоприятных условий для использования национальной валюты в хозяйственном обороте.

Доказано, что в развитии национального валютного контроля и валютного законодательства в целом ведущую роль должен сыграть процесс его адаптации к соответствующему законодательству Европейского Союза.

Ключевые слова: правовые ограничения, валютные ограничения, валютные операции, валютный оборот, валютный рынок, субъекты хозяйствования, валютный контроль, валютное лицензирование, правовые ограничения использования иностранной валюты.

SUMMARY

Suleymanova S. R. Legal restriction of the use of foreign currency in the economic circulation in Ukraine. – Manuscript.

The thesis for the degree of candidate of legal sciences, specialty 12.00.04 – «Commercial Law; economic and procedural law» – National University «Odessa Law Academy». – Odessa, 2017.

The work is devoted to research concepts, signs and legal principles limiting the use of foreign currency in the economic circulation. The thesis is the definition of currency restrictions in view of the current legislation and provided their classification for various reasons. The characteristic of foreign currency transactions and foreign currency payments as a form of currency restrictions and their attachment to the contract as a currency clause. Suggestions for improvement of current legislation by taking full comprehensive regulatory act – the Law of Ukraine “On Currency Regulation and principles of currency control”, which would contain a common principles of currency regulation as a factor in the financial and legal policy, the relevant conditions and procedures for the use, handling and sale of foreign currency in Ukraine, with the definition of the relevant groups. For what position Classifier of foreign currencies approved by the National Bank of Ukraine of 4 February 1998. Should enter number 34 to the said legal act that will help unify legislation. Also provided basic directions of improvement of currency control principles, including through securing the right of officials to give explanations under the control of the checks and providing opportunities for independent inspections during the examination. The other measures taken by the exchange control authorities in the implementation of exchange controls should not become an obstacle to the proper functioning of bona fide participants of exchange relations as a means of exchange controls

Keywords: currency restrictions, foreign exchange, currency circulation, the currency market, entities, exchange controls, currency licensing, legal restriction of the use of foreign currency.

Підписано до друку 10.03.2017.
Формат 60x90/16. Ум.-друк. арк. 0,9. Наклад 100 прим.

Видавець і виготовлювач ГП «Фенікс»
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 1044 від 17.09.2002 р.
65009, м. Одеса, вул. Зоопаркова, 25. Тел. 7777-591.